

Stowarzyszenie
Pedagogów
Teatru

SCENARIUSZE

PRZYSZŁOŚCI

W SZKOLE. O PRACY.

WARSZTATY TEATRALNE.

Poznaj Scenariusze Przyszłości

„Scenariusze przyszłości” to program ośmiu warsztatów pedagogiczno-teatralnych, w których tematem przewodnim jest PRACA. Przygotowaliśmy je z myślą o grupach młodzieżowych: klasach, kołach zainteresowań, uczestnikach zajęć pozalekcyjnych.

Naszym celem jest stworzenie młodym ludziom, którzy stoją na progu ważnych zawodowych decyzji, przestrzeni do refleksji nad miejscem pracy w ich życiu.

Jakie są ich przekonania na temat pracy i skąd się one biorą? Jak sami postrzegają pracę dziś? Jakie miejsce może ona zajmować w ich życiu w przyszłości? Jakie są społeczne uwarunkowania pracy?

Wszystkie przedstawione w tej publikacji scenariusze poprowadziliśmy testowo dla młodzieży w dwóch liceach (w Warszawie i w Garwolinie).

Naszym sposobem na podjęcie z młodzieżą rozmowy na temat pracy jest zaproszenie jej do działań teatralnych. Twórcze metody zachęcają do mierzenia się z własnymi pragnieniami, kami, oczekiwaniami i sposobami myślenia o pracy, do wymiany doświadczeń i snucia wizji o różnych możliwych wariantach swojej przyszłości. Proponujemy uczestnikom i uczestniczkom podróż, w której ich dobrze utrwalone przekonania, także zaczerpnięte wprost z głównego nurtu naszej kultury (np. myślenie o pracy tylko w kategoriach sukcesu finansowego lub wiązanie jej nieodzownie z koniecznością poświęcenia pasji na rzecz znoju, wysiłku i stresu) stanowią tylko punkt wyjścia do własnych odkryć. To wszystko po to, by komunikować się z innymi, przyglądać się sobie samemu/samej, wspólnie badać otaczający świat i fantazjować na temat możliwych scenariuszy własnej przyszłości oraz przyszłości społeczeństwa. Szczególnie zaś, by poszukiwać scenariuszy alternatywnych niż te, po które sięgnąć najłatwiej, bo uporczywie

podsuwane są przez kulturę, system gospodarczy, system edukacyjny, rodzinę jako sprawdzone klisze.

Proponowane przez nas warsztaty sprzyjają wzmocnieniu wyobraźni, odwagi i krytycznego myślenia, ale też pozwalają rozwijać kompetencje, które można uznać za znaczące dla przyszłego życia i podejmowania pracy. Kolejne zadania i doświadczenia wzmocniają umiejętność stawiania pytań, podejmowania ryzyka, formułowania niestandardowych odpowiedzi i rozwiązań.

Poniżej można przeczytać szerzej o tym, dlaczego postanowiliśmy zająć się tematem pracy, dlaczego chcemy to robić w szkole i co z tym wszystkim wspólnego ma teatr. A także dwa słowa o tym, jak „Scenariuszy przyszłości” używać mogą nauczyciele, animatorzy kultury, pedagodzy i wszyscy inni, którzy pracują z młodzieżą.

Kim jesteśmy?

Jesteśmy pedagogami teatru, a to znaczy, że w naszej praktyce teatr jest najważniejszy i traktowany podwójnie. Po pierwsze jako artystyczne pole eksperymentu, w obrębie którego nic nie jest niemożliwe, zaś nowe formy pojawiają się jedna po drugiej, w wyniku improwizacji, twórczych poszukiwań, pracy z ciałem, głosem, energią grupową, przestrzenią, słowem. Po drugie zaś teatr jest dla nas procesem międzyludzkim, spotkaniem z drugim człowiekiem – z jego perspektywą, poglądami, pomysłami na życie. Z jego ograniczeniami, obawami, marzeniami, sposobem komunikacji. W teatralnym działaniu możemy uczyć się konstruktywnej i bezprzemocowej konfrontacji z innymi, ale też po prostu współ-być: bez oceniania i porównywania, w zdziwieniu, a nawet czasem w konflikcie. Pedagogika teatru nie odrzuca trudnych emocji ani sprzecznych racji. Proponuje, by uczynić je przedmiotem dialogu, improwizacji, inspiracją dla fizycznego treningu, pretekstem do dramaturgicznych ćwiczeń z tworzeniem tekstu.

Pedagogika teatru jest nośnikiem nowych metod. Nie o wszystkim można tylko rozmawiać lub myśleć. Czasem, aby uruchomić proces edukacyjny, potrzeba zmienić punkt widzenia – dosłownie. Wstać, położyć się na ziemi, stanąć w kręgu, zamknąć oczy i wsłuchać się w wewnętrzny głos. Zamiast pisać rozprawkę na dany temat, spróbować ułożyć tekst songu i wyśpiewać go z innymi. Nie poprzestawać na mierzeniu się z klasyką literatury, ale sięgnąć po teksty popkultury lub publicystykę różnego rodzaju i o niej rozmawiać, dyskutować – i na ich podstawie stworzyć rzeźbę lub akcję performatywną. Na tydzień wcielić się w osobę, którą

się podziwia, zebrać wypowiedzi na dany temat od znajomych i potraktować je jak tekst sztuki teatralnej. To wszystko i znacznie więcej proponujemy w naszym programie, który przede wszystkim ma rozsadzić przekonanie o tym, że temat pracy jest zupełnie oczywisty dla młodych ludzi i że szkoła ma w tej kwestii niewiele do powiedzenia.

Dlaczego praca?

Praca to kategoria szczególna i szczególnie emocjonująca. Sposób, w jaki o niej mówimy, i emocje, które w nas uruchamia, wiele mówi o każdym i każdej z nas – o naszych przyzwyczajeniach, wyobrażeniach, wartościach, marzeniach, środowisku społecznym. Istnieją różnorodne sposoby praktykowania i przeżywania pracy. W ciągu ostatnich trzech dekad mogliśmy obserwować, jak ze szczególną intensywnością różnicują się pracownicze tryby, sposoby zatrudnienia, przestrzeń, czas, w którym wykonujemy pracę. Rozbieżności tkwią nawet w tym, jak różni ludzie definiują pracę i co jest dla nich wartością w niej.

Młodzi ludzie zostają obarczeni obfitym bagażem przekonań na temat pracy: z rodziny, mediów, otoczenia, ze szkoły. Nie zawsze mają wpływ na to, co słyszą, widzą i w czym funkcjonują. Nie zawsze też mają narzędzia oraz okazję do refleksyjnego namysłu, krytycznego oglądu wzorców, które ich otaczają. Czasem to, co znają, traktują jako oczywisty i jedyny model życia. Nasz projekt ma im pomóc zobaczyć szerszy obraz, zachęcić do szukania własnej drogi i wychodzenia poza to, co najbliższe i oczywiste. Nie musi to oznaczać odrzucania i kontestowania znajomych sposobów praktykowania pracy i myślenia o niej. Ma jedynie umożliwić wybór oparty na własnych wartościach, chęciach i potrzebach.

Temat pracy lokuje się na przecięciu tego, co osobiste i indywidualne oraz tego, co społeczne i polityczne. Dlatego nasze warsztaty mają również ambicję budować świadomość wykraczającą poza perspektywę indywidualną. Chcemy wspólnie z uczestnikami przyglądać się rzeczywistości gospodarczej, społecznej, publicznej i zastanawiać się nad tym, jak i dlaczego praca jest traktowana w naszym świecie. Wierzymy, że kształtowanie i rozwijanie tego typu refleksji to kluczowy czynnik wzmocnienia sprawczości, ale też wrażliwości i solidarności społecznej. Nasz program „Scenariusze przyszłości” ma się przyczyniać nie tylko do wspierania czy edukowania konkretnych jednostek, ale ma być zachętą dla młodych ludzi do przyjmowania aktywnych postaw, brania odpowiedzialności za kształt i formę ich otoczenia, środowiska i świata. W trakcie warsztatów nie przekazujemy konkretnej, jednostronnej wiedzy (na przykład o tym, jak założyć

z sukcesem własną firmę, albo na czym polega praca w III sektorze). Nasz cel tkwi gdzie indziej – chcemy uruchamiać pytania, pokazywać paradoksy, zachęcać do poszukiwań, a w dalszej perspektywie wzbudzać wśród młodych ludzi chęć bycia innowatorami, osobami tworzącymi świat, który w obszarze pracy będzie bardziej przyjazny i sprzyjający nie tylko samospelnieniu, ale i szczęściu innych ludzi.

Dlaczego szkoła?

Dźwięk dzwonka szkolnego przyprawia niektórych z nas, pedagogów teatru, o nieprzyjemny ból brzucha. U innych wywołuje dreszcz – połączenie niepokoju i ekscytacji. Często jednak pozwala przywołać miłe i ważne wspomnienia, z własnego doświadczenia szkolnego, a także z wielu niezwykłych momentów spotkań z nauczycielami i nauczycielkami, z którymi często pracujemy w trakcie warsztatów. Wiemy, że wśród nauczycieli nie brakuje osób z misją i powołaniem, takich, którzy z oddaniem i pasją pragną tworzyć swoim podopiecznym warunki do rozwoju. To dzięki tym licznym spotkaniom poczucie, że szkoła nie jest łatwym miejscem do zmiany nie przyćmiewa jednak nadziei, że wiele można tu zrobić. Jako pedagodzy teatru często przekraczamy progi rozmaitych szkół. Zapraszamy młodzież, dzieci, a także nauczycieli i pedagogów do teatralnych procesów. Wynosimy ławki z klas, zachęcamy do zdjęcia butów, podlegamy do małych rewolucji w myśleniu i promujemy wywrotowe sposoby działania. Nie po to, by niszczyć, ale po to, by chronić – wrażliwość, prostotę, ważne pytania i prawo do ich zadawania, podmiotowość, ciekawość. Spotykamy się także z nauczycielami, którzy niekiedy próbują nas przekonać, że w szkole nie łatwo jest zachować zapał, rozniecić iskrę zainteresowania, dbać o podmiotowość uczniów, uczyć nie tylko rozwiązywania zadania pod klucz, ale przede wszystkim samodzielnego myślenia. Wierzymy im, ale mimo to proponujemy ryzyko. Ryzyko wpuszczenia do szkoły teatru.

Dlaczego teatr?

Wiemy, że teatr może być w szkole tym, czym koktajl Mołotowa i nawigacja GPS w jednym. Może burzyć schematy, wnosić nowego ducha i nowe idee. Może też być przewodnikiem, dawać szansę na nową orientację w świecie. Dlatego zachęcamy nauczycieli, by pracowali teatralnie z młodzieżą, choćby poprzez wprowadzanie prostych elementów działań performatywnych w trakcie lekcji.

Zmiana formy potrafi niekiedy diametralnie zmienić atmosferę, energię zbiorową, układ sił w grupie czy sposób postrzegania rzeczywistości.

Teatr jest naszym żywiołem. Mamy z nim jako pedagodzy teatru bliską i osobistą relację, chciałoby się powiedzieć – miłosną, choć chyba bardziej adekwatne będzie odwołanie do niejednoznacznej formuły love & hate. Kochamy go, znamy się z nim dobrze, przyniósł nam niejedną piękną chwilę, gdy udało się stworzyć poruszający, ważny spektakl, mądry scenariusz lub warsztat, w trakcie którego uczestnicy poprzez działanie teatralne odkryli jedną z Ameryk na swój temat lub na temat otaczającego świata. Jesteśmy twórcami i twórczyniami, lubimy eksperymentować, zapuszczać się w nowe rejony wyobraźni. Jednocześnie jesteśmy pedagogami i cieszy nas głęboki i gęsty proces, w trakcie którego ludzie rozwijają się, spierają, przekonują o różnorodności i złożoności rzeczywistości, razem wytwarzają zaskakujący efekt. Z drugiej strony czasem prześladowuje nas widmo niespełnionych nadziei: tyle mądrych słów wypowiedzianych w trakcie warsztatu, tyle ciekawie przeprowadzonych akcji, tyle obiecujących improwizacji, które dostarczają gotowych rozwiązań na zmianę społeczną, zmianę w szkole, w polityce, w mieście, w sztuce. I potem... pozornie niewiele się zmienia. Szkolne ławki wracają na swoje miejsca, błysk w oku ludzi gaśnie, gwar podniecenia ucicha. Jednak czy na pewno?

Uczymy się pokory i tego, że nie zawsze dane jest nam widzieć duże zmiany i dojrzałe owoce inspiracji. Czasami trzeba na nie poczekać. Wtedy przypominamy sobie, że naszym celem nie zawsze jest rewolucja. Czasem bardzo powolne sianie fermentu, rozprzestrzenianie nowych idei, otwieranie, dostarczanie mocy i odwagi do zmiany, która może nastąpić po latach. Delikatne przesunięcia akcentów. Sączenie kropel, które drążą skałę, aby w końcu zmienić na zawsze jej kształt. Takimi kroplami jest projekt „Scenariusze przyszłości”.

Dlaczego scenariusze przyszłości są dla Ciebie?

Jeśli rozmawiasz ze swoimi uczniami, podopiecznymi, uczestnikami swoich zajęć o ich przyszłości i zależy Ci na tym, by myśleli o niej bardziej odważnie, samodzielnie, głęboko i wielostronnie... Jeśli szukasz nowych narzędzi i pomysłów, chcesz tworzyć w ramach dobrze znanego systemu małe wyłomy... Jeśli czujesz, że chcesz siać ferment wśród młodych ludzi, zapalać, inspirować, dawać do myślenia, a przy okazji bliska Ci jest idea promowania metod opartych na współdziałaniu, to... ten projekt jest dla Ciebie! Dzięki Tobie może stać się aktualny, żywy, potrzebny innym.

Jeśli w dodatku uważasz, że temat pracy jest ważny dla współczesnego świata, zaś systemy gospodarcze, edukacyjne, społeczne są w tej kwestii niejednoznaczne i kryją w sobie tyleż pokus i obietnic, co pułapek i niespójności, przez które młodemu człowiekowi trudno jest przedzierać się samemu, to koniecznie musisz zaryzykować przygodę z naszym programem!

Jak korzystać ze „Scenariuszy przyszłości”?

„Scenariusze przyszłości” zostały przetestowane w dwóch liceach: w I Liceum Ogólnokształcącym w Garwolinie oraz w LXXXI im. A. Fredry w Warszawie. W każdej ze szkół pracowaliśmy z jedną klasą, z którą zrealizowaliśmy cały program, na bieżąco weryfikując i modyfikując nasze pomysły. Każdy z ośmiu warsztatów zajmował dwie godziny lekcyjne.

Warsztaty opracowaliśmy w formie scenariuszy działań, które chcemy udostępnić do korzystania, realizowania, dostosowywania i sprawdzania wszystkim chętnym osobom pracującym z młodzieżą. Oddajemy je więc jako gotowy, ale otwarty i podatny na przekształcenia program. Opisany w scenariuszach przebieg zajęć jest propozycją, a nie dogmatem.

Zachęcamy, by nasze wskazówki, metody i konkretne pomysły przepuszczać przez filtr potrzeb prowadzącego/prowadzącej oraz grupy, biorąc pod uwagę możliwości i okoliczności realizacji, które za każdym razem są specyficzne i odmiennie niż te, w których program powstawał. Inaczej pracuje się w dużym liceum w Warszawie, inaczej w małej bibliotece w mieście powiatowym, jeszcze inaczej na zajęciach dodatkowych dla uczniów z różnych szkół wiejskich. Zachęcamy do rozpoznania kontekstu, a także odważnego używania, uzupełniania, sprawdzania, co działa i co uruchamia ciekawe wątki.

Jednocześnie zależy nam na wyraźnym podkreśleniu dwóch istotnych elementów, które są nieodzowną częścią „Scenariuszy przyszłości”.

Po pierwsze chcemy zaznaczyć, że konstelacja i wybór tematów, ich kolejność jest głęboko przemyślanym i – z perspektywy twórców – spójnym układem. To właśnie te konkretne hasła, kategorie oraz sposoby ujęcia tematu pracy budują różnorodny, wielopoziomowy program. Ich zestawienie i zderzenie pozwala, w naszym odczuciu, unikać stereotypów, pogłębiać dyskusję, podejmować

refleksję oraz przede wszystkim, zachować żywą i interesującą dla uczestników dramaturgię zajęć. Zachęcamy do trzymania się tematów poszczególnych warsztatów – są one niejako rusztowaniem, ramą, którą można na różne sposoby wypełniać.

Po drugie zachęcamy, by w trakcie każdego warsztatu zarezerwować czas na dyskusję i refleksję. Proponowane działania mają bowiem często charakter intuicyjny, twórczy, odwołują się do wyobraźni, emocji, skojarzeń. To stanowi o ich sile i atrakcyjności. Jednak omówienie i stworzenie uczestnikom/uczestniczkom przestrzeni na formułowanie komentarzy i refleksji, wymienianie uwag i myśli, nazywanie tego, co wydarza się w trakcie działań praktycznych okazuje się etapem kluczowym, budującym i poszerzającym świadomość.

Wysyłamy „Scenariusze przyszłości” w świat z wiarą, że będą ciekawą i inspirującą przygodą dla wielu nauczycieli i nauczycielek, animatorek i animatorów, pedagogów i pedagożek i innych osób pracujących z młodzieżą. Przede wszystkim zaś mamy nadzieję, że młodzi ludzie, z którymi działacie, będą mieli okazję zadać sobie wiele istotnych, czasem niewygodnych pytań, a następnie znaleźć choćby niektóre odpowiedzi. I że odstąpi się przed nimi szersza i bardziej wielowymiarowa przestrzeń, w którą nie tylko będą mieli odwagę wejść, ale i którą zapragną kształtować.

INNOWACJĘ OPRACOWAŁ ZESPÓŁ STOWARZYSZENIA PEDAGOGÓW TEATRU:

koncepcja, koordynacja i prowadzenie warsztatów: Karolina Pluta

koncepcja poszczególnych warsztatów i ich prowadzenie: Tomasz Daszczuk, Maria Babicka, Joanna Krukowska, Justyna Lipko-Konieczna, Dorota Ogrodzka, Agnieszka Szymańska

konsultacje: Sebastian Świąder

tekst wstępny: Dorota Ogrodzka

redakcja scenariuszy i korekta: Katarzyna Piwońska

Projekt i skład: Jarosław Michalski

Projekt innowacyjny Scenariusze Przyszłości realizowany był w ramach projektu grantowego „TransferHUB generowanie, wsparcie grantowe i inkubacja innowacji społecznych. Przejście z systemu edukacji do aktywności zawodowej”, www.transferhub.pl.

1. Czym jest praca? Kto i jak dziś pracuje?

Praca –rozpakowanie
pojęcia

Krótki opis scenariusza

Warsztat otwierający cykl zajęć zaczyna się od ustalenia zasad współpracy z grupą. W dalszej części uczniowie za pomocą indywidualnych i zespołowych działań z ciałem i przedmiotami przyglądają się szerokiemu wachlarzowi skojarzeń, które wiążą się dla nich z tematem pracy. Finałem jest stworzenie przez każdego z uczniów swojej indywidualnej definicji tego pojęcia.

Jaki jest podstawowy cel tego warsztatu?

Warsztat wprowadza główny temat cyklu warsztatów, czyli pojęcie PRACY. Ma na celu wydobyć skojarzeń i wyobrażeń uczniów związanych z zagadnieniem oraz przyjrzenie się im. Zwrócenie uwagi na własne doświadczenia i obserwacje pozwoli na uświadomienie sobie szeregu kontekstów związanych z pracą. Pomoże to uczestnikom odkryć, jakie emocje budzi w nich to hasło – co jest im bliskie, a jakie obszary budzą ich niepokój.

Jest to warsztat otwierający cykl ośmiu spotkań, dlatego jego elementem stanowi również zaznajomienie uczestników z projektem, ustalenie zasad współpracy i praca nad integracją grupy.

Jakie metody i narzędzia wykorzystuje scenariusz?

Ruch, działanie w przestrzeni, praca ze skojarzeniami, budowanie instalacji, tworzenie definicji.

Jaki przebiega warsztat?

Przywitanie (12 min)

A) Zapoznanie z celem i formą pracy

Przedstaw temat i cel całego cyklu warsztatów: powiedz, że będziecie rozmawiać o pracy, umieszczając to pojęcie w bardzo różnych kontekstach. Wykorzystacie w tym celu metody teatralne i różne formy twórczości. Udział w tym cyklu pozwoli uczniom lepiej zrozumieć swój stosunek do zagadnień związanych z pracą i wesprze ich w podejmowaniu decyzji o własnej zawodowej przyszłości.

Zaznacz, że warsztaty nie dają gotowych odpowiedzi, ani nie sugerują określonych wyborów, ale tworzą przestrzeń do autorefleksji, która pozwoli im na samodzielne kształtowanie swojej ścieżki rozwoju.

B) Ustalenie zasad pracy

Zaproponuj grupie zawarcie kontraktu – stwórzcie wspólnie zbiór reguł, które ułatwią Wam komfortową współpracę podczas zajęć. Powiedz uczniom, jakie kwestie są dla Ciebie jako prowadzącego/prowadzącej ważne podczas Waszych spotkań (np. mówienie w swoim imieniu – komunikat „ja”, dobrowolność udziału w ćwiczeniach). Dowiedz się także, czego oni potrzebują od prowadzącego oraz współuczestników, aby czuć się podczas zajęć bezpiecznie i komfortowo. Wspólnie ustalcie, jakie zasady obowiązywać będą podczas Waszych spotkań i spiszcie je. W razie potrzeby będziecie się mogli odwołać do nich podczas kolejnych spotkań.

CEL: *Ustalenie zasad współpracy z jej uczestnikami pozwala im mieć wyobrażenie o tym, na czym ona będzie polegać oraz daje im realny wpływ na jej kształt. Na dalszym etapie pracy kontrakt może być pomocny w rozwiązywaniu trudnych sytuacji.*

Rozgrzewka (12 min)

A) Zaproponuj kilka ćwiczeń ruchowych w kręgu, np. przeciąganie się, masaż głowy, uruchomienie wszystkich możliwych połączeń stawowych w indywidualnym rytmie, dołożenie odgłosów, samogłosek, dźwięków.

B) Poleć, by wszyscy rozeszli się w przestrzeni tak, żeby nie było w niej pustych miejsc. Poproś, by uczestnicy w swoim własnym rytmie chodzili w różnych kierunkach, koncentrując się na własnym kroku.

C) Poleć, by każdy wyznaczył sobie punkt na ścianie i podążał w jego kierunku, a gdy do niego dojdzie zmieniał kierunek.

D) Ustal tempo chodzenia w skali od 0-10, stopniuj je, sprawiając, że uczestnicy będą zwalniać i przyspieszać.

CEL: *Rozgrzewka ruchowa pobudza do działania, pomaga uczestnikom swobodniej czuć się ze sobą i pełniej korzystać z możliwości ruchowych ciała w kolejnych etapach.*

Stopklatka (9 min)

A) Poproś, aby uczestnicy nadal poruszali się swobodnie w przestrzeni i podczas tego ruchu pomyśleli o dowolnej osobie pracującej. Daj sygnał do zatrzymania i poleć, aby wszyscy przybrali pozy, pokazujące ten rodzaj pracy, który wykonuje wybrana osoba. Zrób kilka takich zatrzymań, podczas każdego spytaj kilkoro uczestników, jaki rodzaj pracy prezentują.

B) Poproś, aby uczestnicy powrócili do swobodnego ruchu i pomyśleli o konkretnym miejscu pracy. Daj sygnał do zatrzymania się i dobrania w grupy o określonej przez Ciebie liczebności (duety, trójki lub czwórki). Niech zespoły wybiorą i za-

prezentują jedno miejsce pracy. Podejdź do wybranych grup i zapytaj pozostałe, jakie miejsce prezentuje obserwowany zespół.

C) Tym razem po zatrzymaniu poproś, by uczniowie dobrali się w grupy i zaprezentowali hasło „czas wolny”.

D) Podsumuj z uczniami przeprowadzone działanie: jakie rodzaje pracy pojawiały się najczęściej? Jakie wcale? Jakie miejsca kojarzą nam się z pracą? Dlaczego te? Co różniło ciało pracujące od ciała odpoczywającego? Co to mówi o naszym wyobrażeniu pracy? Z czym nam się ona kojarzy?

CEL: *Zatrzymywanie ciał w stopklatkach sprawia, że widoczne stają się pierwsze, odruchowe skojarzenia z określonymi hasłami – możemy dzięki temu zobaczyć, jaki obraz danego pojęcia kształtuje się w konkretnej uczestników. Uczniowie mają okazję skonfrontować własne wyobrażenia ze skojarzeniami innych osób.*

Tak/Nie (6 min)

A) Wyznacz w sali linię, która dzieli ją na dwie części. Zapowiedz, że jedna z nich jest przestrzenią TAK, druga przestrzenią NIE. Poinformuj uczniów, że w tej części będziesz odczytywać różne sformułowania, a ich zadaniem jest zajęcie miejsca w jednej z przestrzeni – w zależności od tego, czy dane zdanie jest w ich przypadku zgodne z ich odczuciami czy nie. Zajęcie pozycji bliżej wyznaczonej linii podziału oznacza mniejsze zdecydowanie (RACZEJ TAK/RACZEJ NIE). Zaproponuj kilka hasel, np.:

Myślę, że marnuję swój czas wolny. TAK/NIE

Słyszę od dorosłych, że marnuję czas wolny. TAK/NIE

Praca = pasja. TAK/NIE

Wiem, co chcę robić w przyszłości. TAK/NIE

Praca to tylko zarabianie pieniędzy. TAK/NIE

Jest ktoś, kto mi imponuje pod względem wykonywanej pracy. TAK/NIE

Pracuję. TAK/NIE

Myślę o pracy. TAK/NIE

Jestem wolontariuszem. TAK/NIE

Mógłbym być wolontariuszem. TAK/NIE

Mam dużo obowiązków w domu. TAK/NIE

Możesz tę listę dowolnie uzupełniać, modyfikować. Poproś, aby uczestnicy sami zaproponowali interesujące ich w kontekście pracy pytania. Zaznacz, że powinny one mieć formułę pytania zamkniętego (Czy...?) – niech skierują je do klasy.

CEL: *To zadanie ma postać swoistej ankiety, w której równocześnie bierze udział cała grupa, a odpowiedzi są widoczne dla wszystkich uczestników. Prowadzącemu pozwala to na zbadanie, jak kształtuje się w grupie stosunek do wybranych zagadnień. Uczestnicy mają okazję poznać lepiej swoich kolegów.*

Podsumowanie (6 min)

Krótko podsumuj z grupą pierwszą część. Poproś, by w trakcie przerwy wykonali zadanie: niech wrócą do sali z jednym dowolnie wybranym przedmiotem, który w jakiś sposób kojarzy im się z pracą.

Innym wariantem dalszej pracy jest przygotowanie zestawu różnorodnych przedmiotów przez prowadzącego – w trakcie przerwy rozłóż w sali przedmioty o bardzo różnym pochodzeniu i zastosowaniu (niech ich ilość przewyższa liczbę uczestników warsztatów). Po powrocie z przerwy to spośród nich uczniowie będą wybierać przedmiot kojarzący się z pracą.

Prezentacja przedmiotu (10 min)

Połącz uczniów w kilkusobowe zespoły. Niech zaprezentują sobie w nich przedmioty i opowiedzą, czemu je wybrali. Po chwili rozmów poproś, by przyjrzeni się wybranym przedmiotom ze wskazanych przez Ciebie perspektyw (co kilka minut podawaj kolejny punkt widzenia):

kto, kiedy i gdzie je wykonał,
z myślą o kim powstały,
jaką drogę musiały pokonać, żeby tu trafić,
ile zarobił na swojej pracy wytwórca tego przedmiotu,
jak długo mogą posłużyć zanim ktoś wymieni je na nowe.

CEL: *W pierwszej części zadania uczniowie rozmawiają o własnym znaczeniu, które nadali przedmiotom. Zestawienie motywacji uczniów do wyboru przedmiotów pozwala na zauważenie różnorodności w postrzeganiu pracy. W drugiej części zadania przedmioty zmieniają swoją funkcję – stają się konkretnym obiektem o określonej funkcji i historii. To z kolei pozwala spojrzeć na obiekty znajdujące się w naszym otoczeniu jako wytwory cudzej pracy.*

Budowanie instalacji (12 min)

Podziel klasę na grupy cztero-pięcioosobowe. Zapowiedz, że zadaniem każdego zespołu jest zbudowanie przestrzennej instalacji, której tematem jest PRACA. Zaznacz, że uczestnicy nie mogą być częścią instalacji! Każdy zespół ma do dyspozycji przedmioty wybrane przez członków grupy oraz jeden rodzaj materiału jako tworzywo (każda grupa inny), np.:

folia malarska,

taśma papierowa,

sznurek,

szary papier + taśma papierowa,

inne.

CEL: *Przygotowanie instalacji w grupach daje uczestnikom okazję do wymiany poglądów w temacie pracy, namysłu*

nad tym, co jest w tym zagadnieniu istotne dla nich oraz do stworzenia własnej zespołowej wypowiedzi artystycznej w tym temacie.

Tworzenie definicji (15 min)

A) Rozdaj wszystkim uczestnikom kartki A4. Poleć, by każdy, oglądając instalacje przygotowane przez innych, notował swoje refleksje i skojarzenia, które te prace w nim wywołują w odniesieniu do ich tematu.

B) Poleć, by uczestnicy dobrali się w pary i wymienili w nich kartkami. Niech każdy zaznaczy na otrzymanej kartce pięć skojarzeń, które są dla niego najciekawsze, najbardziej zaskakujące. Poproś, by kartki wróciły do właścicieli – niech teraz każdy, korzystając z zaznaczonych słów jako bazy (można też dodawać własne), stworzy swoją definicję słowa PRACA.

C) Poproś ochotników (trzy-cztery osoby), aby zaprezentowali swoje definicje. Zbierz kartki. Poinformuj, że będą punktem wyjścia do kolejnego warsztatu. Jeśli prowadzisz z uczniami tylko ten jeden warsztat, a nie cały cykl – pozostaw definicje uczniom.

CEL: *Tworzenie definicji jest okazją do ponownego „zapakowania” pojęcia, które było tematem warsztatu, ale już w sposób świadomy – każdy uczeń może określić, które z pojawiających się w trakcie zajęć kwestii są dla niego kluczowe, budują jego własne pojęcie pracy.*

Podsumowanie (8 min)

Poproś, by każdy opowiedział choć w kilku słowach o swoich wrażeniach z dzisiejszego warsztatu.

Zadanie dla uczniów po warsztacie (opcjonalnie)

Poproś uczestników, aby do kolejnego waszego spotkania spróbowali być uważni na wszystko, co może być kojarzone z pracą. Jeśli im się uda, niech zanotują kilka refleksji/tekstów/usłyszanych zdań/sloganów, które dotyczą tematu.

Wskazówki dla prowadzących

Przygotuj przestrzeń do działania. Jeżeli jest to klasa, poproś o wyniesienie ławek. Przygotowując przedmioty na ten warsztat, zadbaj o zgromadzenie bardzo różnorodnego zbioru: przedmioty codziennego użytku, książki, tomiki poezji, dokumenty (np. formularze urzędowe) – tak, by przywołać możliwie jak najwięcej skojarzeń z pracą. Jeśli nie znasz uczestników, poproś, by zapisali swoje imiona na taśmie papierowej i przykleili w widocznym miejscu na ciełe.

2.

Co się mówi o pracy w moim otoczeniu?

Źródła przekonań na temat pracy

Krótki opis scenariusza

Warsztat ma zachęcić uczestników do refleksyjnego przyjrzenia się źródłom swoich przekonań w temacie pracy. Pomysł na te zajęcia wyrasta z przeświadczenia, że każdy i każda z nas nosi w sobie jakieś – mniej lub bardziej uświadomione – wzorce, schematy, przekonania, które wpływają na nasze decyzje i wybory. Nazwanie ich pozwala na świadome odniesienie się do nich – wybranie i zachowanie tych, które uznajemy za sprzyjające, a odrzucenie tych, które nas blokują lub stoją w sprzeczności z naszymi potrzebami, marzeniami, chęciami. W trakcie warsztatu za pomocą teatralnych, performerskich i dramaturgicznych ćwiczeń uczestnicy przyglądają się temu, co o pracy słyszą w najbliższym otoczeniu, w toku wychowania, co się o niej mówi w ich rodzinach, szkołach, mediach, kulturze i co z tego wynika. Zastanawiają się, co z tego przeniknęło do ich wyobraźni, wrażliwości, światopoglądu, sposobów działania.

Jaki jest podstawowy cel tego warsztatu?

Celem jest to, by uczestnicy przyjrzeni się swoim przekonaniom odnośnie pracy oraz podjęli próbę namierzenia ich źródeł. Czy myślą tak ze względu na własne doświadczenia? A może powtarzają opinię rodziców, nauczycieli, może tak mówiono im w szkole lub w telewizji? Zmierzenie się z tym, jak myślą i czują inni pokazuje wielość możliwych perspektyw i zachęca do wyrabiania sobie własnych poglądów, świadomego radzenia sobie z przekazanymi przez rodzinę, szkołę, społeczeństwo przekonaniemi. Konfrontując przekonania i przemyślenia z innymi osobami, uczniowie i uczennice mają szansę na rozszerzenie swojego pola widzenia, poddanie w wątpliwość różnych mocno utrwalonych sloganów, zadanie sobie samych pytań i szukanie alternatywnych odpowiedzi.

Jakie metody i narzędzia wykorzystuje scenariusz?

Research dramaturgiczny (zapisywanie skojarzeń w grupach i indywidualnie, wypełnianie przygotowanych „formatek” z pytaniami), devising (zadawanie pytań PRACY jako wyobrażonej postaci), chór performatywny (improvizowanie tekstów, wyśpiewywanie, skandowanie ich), kolektywne pisanie oraz wykonywanie pieśni/songów w określonych konwencjach.

Jaki przebiega warsztat?

Chór performatywny (15 min)

A) Przygotuj uczniów do działań chóralnych. Poproś ich o zebranie się w ciasno stojącą grupę zwróconą twarzami do prowadzącego-dyrygenta. Ustal z członkami kilka gestów dyrygenckich i odpowiadające im dźwięki, odgłosy. Mogą to być np.:

machnięcie palcem wskazującym – jeden mocny i krótki dźwięk,
ręka płasko wskazująca jeden poziom – jeden ciągły dźwięk,
przebieranie palcami – dźwięk szumu i bulgotu wydawany ustami przez uczestników,
gest otwierania dłoni – ziewanie.

Ilość i rodzaj sygnałów oraz dźwięków zależy od kreatywności grupy (uczestnicy mogą dodawać swoje propozycje). Warto wprowadzić też jakieś słowa.

B) Prowadź chór, bawiąc się wraz z nim dźwiękami, dzieląc chór na podgrupy i komponując na żywo (z dźwięków) sytuację dźwiękową. Możesz też wskazywać kolejne osoby i prosić je o solowe wystąpienie na tle całego chóru lub podzielić grupę na dwa dialogujące z sobą chóry, z których każdy ma osobnego dyrygenta.

CEL: *W tym działaniu chodzi o obudzenie energii, ośmielenie uczestników, przygotowanie ich do eksperymentowania z formą niekoniecznie logiczną, linearną, w której mogą kształtować się znaczenia. Ćwiczenie pozwala też na doświadczenie tworzenia współbrzmiającej zbiorowości.*

Chór o pracy (10 min)

A) Zaproś uczestników, by podeszli do ściany, na której są przyklejone definicje pracy stworzone przez nich w trakcie pierwszego warsztatu (jeżeli korzystasz z pojedynczego scenariusza, a nie realizujesz całego cyklu, przed zajęciami wyszukaj w różnych źródłach cytaty dotyczące pracy, definicje lub poproś uczniów o stworzenie tych definicji podczas warsztatu). Poleć, by każda osoba wybrała fragment definicji (niekoniecznie swojej), który się jej podoba, jakoś ją zaciekawia. To może być zdanie, fraza – ważne, by było możliwe do zapamiętania. Zaproś, że ten fragment będzie dla każdej osoby tzw. solówką.

B) Powtórz działanie w chórze z początku zajęć, tym razem jednak oprócz wskazywania działań dla całego chóru, wywołuj poszczególne osoby do wykonania ich solówek.

CEL: *Z improwizacji uczestników powstaje tekst utworu o pracy, dodatkowo urozmaicony dźwiękami. Z głosów, tekstów i dźwięków, które wchodzić ze sobą w reakcje, tworzy się mieszanka sensów. Wywieszane na ścianie definicje i zapamiętane przez uczestników fragmenty stają się pierwszą bazą materiałów. Bazy materiałów będą wykorzystywane przy tworzeniu songów na dalszym etapie.*

Kto to mówi? Tworzenie drugiej bazy materiałów (7 minut)

Rozdaj uczestnikom i uczestniczkom formatki – zapowiedz, że uczniowie będą je wypełniać z myślą o osobie, która kojarzy im się z pracą lub wpływa na ich postrzeganie pracy. Każda formatka zawiera cztery rubryki:

imię oraz określenie osoby (np. Maciej – mój tata; Wojtek – mój kolega; Jadwiga – nauczycielka fizyki),

wiek,

miejsce pracy i zawód,

rubrykę „co ta osoba mówi o pracy?”.

Zaproś uczniów do uzupełnienia formatek – każdy uczestnik i uczestniczka może wypełnić dowolną ich liczbę. W ten sposób powstaje baza materiałów nr 2.

CEL: *W tym zadaniu uczniowie mogą przyporządkować znane im przekonania związane z pracą do konkretnych osób ze swojego otoczenia, ustalić tym samym ich źródło i zdystansować się do nich.*

Pytania do pracy (7 minut)

Poproś uczestników, by zamknęli oczy, (najlepiej, by wybrali wygodne miejsce, usiedli lub położyli się). Poleć, by wyobrazili sobie pracę jako osobę lub inne żywe

stworzenie. Gdy uczestnicy zajmą swoje pozycje, zadawaj im pytania, ale zaznacz, by nie odpowiadali na nie na głos, jedynie w swoich myślach i wyobraźni (poprzez wizualizację). Ważne, by z uwagą poprowadzić to działanie, utrzymując odpowiednie skupienie uczniów.

Jak ta osoba/istota wygląda? Jak jest ubrana? Jaką ma minę?

Ile ma lat?

Jakie ma atrybuty?

Jaki jest jej charakter?

Jak brzmi głos? W jaki sposób się wypowiada?

Poproś ich, by pomyśleli o jednym pytaniu, które chcą zadać tej postaci. Niech otworzą oczy i zapiszą je na kartce (warto w trakcie, gdy mają zamknięte oczy położyć obok każdej osoby kartkę i pisak). W ten sposób powstaje baza materiałów nr 3.

CEL: *W tym ćwiczeniu uczniowie dokonują animizacji abstrakcyjnego pojęcia – pozwala to „zobaczyć je” i ujawnić nie zawsze uświadomione aspekty postrzegania pracy.*

Przysłowia/ powiedzenia (6 minut)

Podziel uczestników na cztero–pięcioosobowe grupy. Poleć, aby wypisały one, jak największą ilość powiedzeń i przysłów dotyczących pracy (w każdym znaczeniu tego słowa). W ten sposób powstaje baza materiałów nr 4.

Materiał z każdej bazy pogrupuj i rozłóż w innym miejscu w przestrzeni.

CEL: *W tym zadaniu uczniowie przyglądają się obrazowi pracy utrwalonemu w języku.*

Songi (30 minut)

A) Poproś uczestników, by w grupach napisali teksty songów o pracy i przygotowali ich wykonanie.

B) Przydziel każdej grupie jedną konwencję, według której ma tworzyć (np. dysk-

teryjka, pieśń rewolucyjna, pieśń kabaretowa, pieśń ironistów, pieśń stadionowa, hymn...). Zachęć do korzystania ze wszystkich baz jako podstawy do tworzenia pieśni. Przypomnij o zastanowieniu się nad tym, jak wykonają swoją pieśń (mogą inspirować się doświadczeniem chóru).

C) Zaprosz wszystkie zespoły do prezentacji swoich songów.

CEL: *Zebrane w bazach materiały zbierają przekonania związane z pracą, z którymi stykają się uczniowie. Tworząc songi uczniowie mogą się krytycznie im przyjrzeć i poddać przetworzeniu, budując w ten sposób własną kreatywną wypowiedź.*

Podsumowanie (15 minut)

Poprowadź rozmowę. Możesz z niej skorzystać z poniższych pytań:

Jakie macie refleksje po dzisiejszym spotkaniu?

Czy coś Was zdziwiło? Czy coś zaciekało? Czy uświadomiliście sobie coś nowego o sobie?

Co myślicie teraz o własnych przekonaniach odnośnie pracy? Skąd się one biorą? Jaki jest Wasz stosunek do tych przekonań?? Czy czujecie, że coś w nich Was blokuje? A co w nich Was motywuje?

Co możecie zrobić z dotychczasowymi przekonaniem? Jak z nich skorzystać? Czy coś zmienić?

CEL: *Ten etap daje przestrzeń do dzielenia się wnioskami. Uczestnicy mogą tu z dystansu przyjrzeć się pojawiającym się przekonaniom i określić swój stosunek do nich.*

Zadanie dla uczniów po warsztacie (opcjonalnie)

Jednym z wariantów rozwinięcia jest zachęcenie uczestników do dalszej pracy nad songami (dopracowanie tekstów, dopracowanie sposobu wykonania). Moż-

na też zaproponować uczestnikom zadanie polegające na tym, by przedstawili tekst songu swoim bliskim, rodzinom, znajomym i zapytali ich o wrażenia, spro-
wokowali do rozmowy.

Wskazówki dla prowadzących

Elementy performatywne warsztatu (chór) wymagają wprawy od prowadzącej/
prowadzącego. Przeprowadzenie tego typu działań przebiega płynnie, gdy oso-
ba prowadząca umiejętnie radzi sobie z energią grupy (będzie więc ono łatwiej-
sze do zrealizowania dla osób, które prowadzą różnego rodzaju zespoły).

Warto zadbać o klarowność poleceń, zarezerwowanie jak najdłuższego czasu na
przygotowanie i wykonanie songów oraz koniecznie na rozmowę i dzielenie się
refleksjami na koniec.

Konteksty/kontynuacje/bibliografia. Do jakich materiałów warto zajrzeć przed warsztatem. Co warto zobaczyć, co przeczytać, czego posłuchać?

-spektakl: „Stan Wyjątkowy”, reż Dorota Ogrodzka, Muzeum Historii Żydów Pol-
skich POLIN/Teatr Powszechny im. Z Hubnera w Warszawie;

spektakl: „Workplace”, reż Bartek Frąckowiak, Teatr Polski w Bydgoszczy;

książka: „Jak oni pracują? Rozmowy o pracy, pasji i codziennych sprawach pol-
skich twórców”, Agata Napiórska, Wydawnictwo W.A.B, Warszawa 2017;

książka: „To nie jest kraj dla pracowników”, Rafał Woś, Wydawnictwo W.A.B, War-
szawa 2017;

artykuł: „Pracowite podcinanie skrzydeł” Paulina Wilk, Tygodnik Powszechny ht-
tps://www.tygodnikpowszechny.pl/comment/3391

Ja w działaniu.

3. Co lubię
i umiem robić?

Ja w działaniu

Krótki opis scenariusza

Warsztat pozwala rozpoznać i wykorzystać własny potencjał w kontekście zawodowym. Uczniowie określają swoje własne zasoby i szukają w nich tych umiejętności, które mogą zostać wykorzystane do podjęcia pracy. W drugiej części zajęć uczestnicy podejmują próbę znalezienia pracy i podejmują refleksję o tym doświadczeniu.

Jaki jest podstawowy cel tego warsztatu?

Warsztat pozwala uczestnikom przyjrzeć się sobie i swoim zasobom na obecnym poziomie wiedzy/doświadczenia/umiejętności oraz poszukać możliwości wykorzystania ich w podejmowaniu pracy. Podczas zajęć uczestnicy przyglądają się też pracy w kontekście konkretnych działań, które trzeba zaplanować i wykonać, żeby zrealizować określone potrzeby. Warsztat pokazuje również, jaki potencjał (często nieuświadomiony) tkwi w całej klasie jako zespole, który mógłby współpracować przy realizacji wspólnych celów.

Jakie metody i narzędzia wykorzystuje scenariusz?

Praca indywidualna (oparta na mapowaniu własnego potencjału, autorefleksji). Grupa/klasa może być głosem doradczym, jeśli zajdzie taka potrzeba. Elementy prostych zadań negocjacyjnych.

Jaki przebiega warsztat?

Wstęp (10 minut)

Zaproś uczestników do koła i przywitaj ich. Zapytaj, czy mają przy sobie telefony komórkowe i zapowiedz, że będą potrzebne podczas zajęć. Możesz dodać, że działania mają charakter niespodzianki, więc nie będziesz zdradzać całego planu.

CEL: *Rekomendujemy rozpoczynanie wszystkich kolejnych zajęć od przedstawienia uczniom ich celu i zarysu planu – podczas tych zajęć jest jednak inaczej, wykorzystują one element zaskoczenia. Ze względu na to, że odbiegamy tu od przyjętej i znanej uczestnikom formuły, warto im wyjaśnić, że jest to intencjonalne.*

Moje zasoby (10 minut)

A) Rozdaj uczniom kartki i poproś, by każdy z nich:
zapisał dziesięć rzeczy, które lubi robić,
wybrał z nich pięć rzeczy, które umie robić dobrze,
wybrał ze zmniejszonego zbioru dwie rzeczy, które mogą przynieść korzyść innym.

Na koniec zatem każda osoba ma wybrane dwie rzeczy, które spełniają trzy cechy: uczeń lubi i potrafi je robić oraz mogą one przynieść korzyść innym.

B) Porozmawiajcie o tym, co zapisali i wybrali uczniowie. Poproś, by najpierw każdy podzielił się refleksjami z kolegą lub koleżanką w kameralnej rozmowie, następnie zachęć grupę do podzielenia się wnioskami na forum. Sprawdźcie, czy są w klasie podobne zasoby. Zapytaj, jak czuli się w tym zadaniu i czy dowiedzieli się czegoś nowego.

CEL: *W tym zadaniu uczniowie określają swoje umiejętności, a potem dokonują ich selekcji zgodnie z wytycznymi, które pozwalają im wyłonić te ich zasoby o największym potencjale zawodowym.*

Bon (5 minut)

A) Rozdaj uczniom papierowe podłużne kartki, które symbolizują bon na 100 zł. Poproś, by zastanowili się i zapisali, na co by go wydali.

B) Zaproś do podzielenia się pomysłami na forum.

CEL: *To ćwiczenie stanowi rodzaj pretekstu do kolejnych działań opisanych w scenariuszu. Wywołuje też temat pieniędzy, które często stanowią motywację do podjęcia pracy.*

Poszukiwanie pracy (30 minut)

Poproś uczniów, by w ciągu pół godziny znaleźli dla siebie pracę, w ramach której zarobią 100 zł. Mogą korzystać z telefonów komórkowych i skontaktować się, z kim chcą. Zachęć uczniów, by potraktowali zadanie poważnie. Początkowo, na pewno będą zdziwieni, ale z czasem okaże się, że zadanie jest możliwe do wykonania. Zwróć uwagę, by umówili się jak najbardziej konkretnie – na zadanie, miejsce i czas. Zachęć, by podczas szukania pracy skorzystali z mapy zasobów

z wcześniejszego etapu. Te wypisane umiejętności i pasje mogą stanowić wskazówkę w tym działaniu.

CEL: *W tym ćwiczeniu uczniowie (wielu z nich prawdopodobnie po raz pierwszy) znajdują się w sytuacji poszukiwania pracy zarobkowej – to doświadczenie stwarza okazję do weryfikacji swoich wyobrażeń dotyczących pozyskiwania zatrudnienia i rozpoznania swoich mocnych stron i trudności związanych z podejmowaniem zatrudnienia.*

Podsumowanie i wnioski (35 minut)

A) Podziel klasę na kilkusobowe grupy, w których spróbują odpowiedzieć sobie na następujące pytania:

Co to doświadczenie powiedziało Ci o PRACY?

Co to doświadczenie powiedziało Ci o KLASIE?

Co to doświadczenie powiedziało Ci o TOBIE?

Co Ci ułatwiło zrealizować to zadanie?

Co Ci utrudniało realizację tego zadania?

Poproś, by każda grupa wybrała sekretarza, który spisze i przedstawi wnioski z dyskusji.

B) Usiądź ze wszystkimi zespołami w kręgu. Poproś uczniów o przedstawienie wniosków z rozmów. Otwórzcie dyskusję na forum. Zwróć uwagę na tematy, które były szczególnie ważne dla uczniów. Mogą pojawić się np. kwestie brania pieniędzy za przysługi wyświadczane bliskim, nierówny start, dostrzeżenie wspólnych zasobów, docenienie siebie itp. Porozmawiajcie o tym wspólnie.

Dowiedz się, jak pracowało się uczestnikom zajęć i z jakimi refleksjami kończą spotkanie.

CEL: *Podsumowanie jest w przypadku tych zajęć kluczowym elementem. Pozwala uczniom w sposób analityczny*

podejść do doświadczenia poszukiwania pracy zarobkowej i wyciągnąć z niego konstruktywne wnioski dotyczące własnych szans i ograniczeń z tym związanych. Bardzo ważna jest rozmowa na forum, która pozwala namierzyć i nazwać różne obserwacje i napięcia pojawiające się u uczniów w trakcie wcześniejszego ćwiczenia – ważnym zadaniem prowadzącego jest tu umiejętne zatrzymanie i wydobycie tych tematów.

Zadanie dla uczniów po warsztacie (opcjonalnie)

Zachęć uczniów do tego, aby wykonali pracę, która udało im się zdobyć w trakcie zajęć. Po określonym terminie dobrze byłoby przeprowadzić małą ewaluację i sprawdzić, jak udało się zrealizować (ew. czemu się nie udało) zadanie i czy osiągnęli cel/zaspokoiли potrzeby, na które pracowali.

Opcjonalnie można poprosić klasę, żeby zastanowiła się nad wspólnym, bardzo konkretnym marzeniem, które chcieliby zrealizować. Poszukajcie sposobów, jak można by zdobyć środki na jego realizację, wykorzystując potencjał wszystkich uczniów.

Wskazówki dla prowadzących

Na początku zajęć upewnij się, że każdy będzie mógł skorzystać ze swojego telefonu komórkowego. W tym spotkaniu z młodzieżą najważniejsze jest końcowe omówienie. Postaraj się w nim wrócić do ćwiczenia z wypisywaniem zasobów i porozmawiaj z uczniami, jakie mieli strategie na szukanie pracy, za jakimi swoimi zasobami podążali. Warto wydobyć temat różnych priorytetów zawodowych – robienia tego, co się lubi, co się umie, co przynosi korzyść innym, szukania balansu lub kompromisu pomiędzy tym.

Konteksty/kontynuacje/bibliografia. Do jakich materiałów warto zajrzeć przed warsztatem. Co warto zobaczyć, co przeczytać, czego posłuchać?

4. Czym jest sukces w pracy? Czy jest konieczny?

Sukces – twórz!

Krótki opis scenariusza

W trakcie tego warsztatu uczniowie zastanawiają się, czym jest sukces. Próbują sobie przypomnieć swoje sukcesy, przyglądają się, jak poczucie sukcesu wpływa na postawę ciała, jak manifestuje się w ruchu i geście. Analizują, jakie czynniki pomagają, a jakie przeszkadzają osiągnąć sukces. Po refleksji nad wymiarem osobistym uczniowie i uczennice przyglądają się sukcesowi w pracy zawodowej i przygotowują na ten temat krótkie działania performatywne.

Jaki jest podstawowy cel tego warsztatu?

Warsztat pozwala uczniom przyjrzeć się kategorii sukcesu w odniesieniu do sfery osobistej i związanej z pracą. Takie zestawienie pozwala też zwrócić uwagę na

i napięcia pomiędzy tymi dwoma obszarami. Namysł nad sukcesem w kontekście pracy pozwala uczniom określić, jakie cele i standardy pracy są dla nich istotne w życiu zawodowym. Omówienie przeprowadzonych działań jest przestrzenią do szerokiej refleksji nad miejscem sukcesu w życiu osobistym i zawodowym – określenie, czy jego postrzeganie jest subiektywne czy obiektywne, postawienie pytania o to, czy sukces jest niezbędnym elementem życia.

Jakie metody i narzędzia wykorzystuje scenariusz?

Praca z ciałem, praca indywidualna, praca w grupie, praca z tekstem, działania performatywne.

Jaki przebiega warsztat?

Wstęp (10 minut)

A) Usiądźcie w kole, a następnie przywitaj uczestników warsztatów. Porozmawiaj o poprzednich zajęciach. Zapytaj: co się wydarzyło? Co najbardziej utkwiło im w pamięci? Dlaczego?

B) Zapowiedz cel i temat spotkania. Warto podkreślić, że będziecie się przyglądać SUKCESOWI w dwóch wymiarach – osobistym stosunku uczestników do niego, a także w wymiarze połączenia z tematem PRACY.

Rozgrzewka – osobiste akumulatory sukcesu (20 minut)

A) Poproś uczniów, by zaczęli poruszać się po całej sali w różnych kierunkach. Ważne, by skupili się tylko na sobie i odczuciach swojego własnego ciała. Możesz

zadać kilka pytań, które pozwolą na zwrócenie uwagi na szczegóły: jak podczas chodzenia poruszają się moje stopy? Co dzieje się z rękoma? Gdzie w ciele czuję teraz zmęczenie, a gdzie zapas sił?

B) Niech uczniowie nadal spacerują w skupieniu. Poleć, by każdy przypomniał sobie moment, w którym odniósł sukces, poczuł się spełniony. Zaznacz, że nie muszą to być rzeczy związane z rozwojem zawodowym. Dla każdego to pojęcie sukcesu może oznaczać trochę co innego, ale chodzi o to, by uczestnicy kierowali się swoim pierwszym skojarzeniem i żeby to właśnie pierwsza myśl o własnym sukcesie stała się punktem wyjścia do dalszej pracy.

C) Poprowadź dalszą część warsztatów proponując, by uczestnicy spróbowali znaleźć ruch odpowiadający najpełniej temu stanowi sukcesu, który wybrali jako punkt odniesienia. Podpowiedz, że chodzi tu o sposób poruszania się, postawę ciała, a nawet tempo ruchu lub jego brak. Daj uczniom czas na kilka zmian i prób, zachęć ich do testowania różnych rozwiązań. Poproś, by na Twój sygnał uczniowie stanęli w pozie, która kojarzy im się z hasłem SUKCES. Pozwól pozostać na chwilę w zatrzymaniu i znów uruchom grupę. Zrób kilka zatrzymań i zachęć, by za każdym razem wykonywali inne pozy.

D) Na koniec poproś, by uczniowie stanęli w pozach sukcesu, które ich ciału odpowiadały najbardziej ze wszystkich wypróbowanych. Poproś, by każdy z uczniów rozwinął tę pozycję w ruchu – w jednym prostym geście, który kojarzy z SUKCESEM. Zachęć, by wszyscy powtarzali swój gest kilkakrotnie zastanawiając się, gdzie w ich ciałach znajduje się źródło, z którego wydobywają ten ruch. Niech spróbują namierzyć swoje OSOBISTE AKUMULATORY SUKCESU i zapamiętają je.

E) Podziel klasę na połowę. Członków jednej z grup poproś, by nie zmieniając swoich miejsc raz jeszcze zaprezentowali gest. Drugiej grupie poleć obserwowanie prezentacji. Następnie zamień grupy rolami.

F) Porozmawiaj z uczniami o obrazach sukcesu, jakie zaobserwowali podczas śledzenia sekwencji ruchowych. Jak wyglądają ciała emanujące sukcesem – jak scharakteryzowałiby ich postawę, ruch?

Dowiedz się, jak uczestnicy czuli się w ćwiczeniach, co było dla nich łatwe, a co trudne. Zapytaj, czy dowiedzieli się czegoś nowego – o sobie, o swoim ciele, o innych. Wspólnie zastanówcie się, jak można wykorzystać wiedzę o swoim OSOBISTYM AKUMULATORZE SUKCESU.

CEL: *Rozgrzewka służy zwróceniu uwagi na relacje pomiędzy naszymi stanami psychicznymi (w tym wypadku*

poczuciem sukcesu) a stanem ciała. Działania, w których uczniowie przywołują swoje fizyczne skojarzeń dotyczące sukcesu, dają okazję do rozpoznania własnego rozumienia tego pojęcia – nie tylko w sferze ciała, ale również emocjonalnej i intelektualnej.

Wykres sukcesu. Co go wzmacnia, a co mu przeszkadza? (15 minut)

A) Rozdaj uczniom kartki i na początku poproś, by zanotowali na nich miejsce w ciele, które namierzali jako OSOBIŚTY AKUMULATOR SUKCESU. Następnie poproś, by uczniowie narysowali linię, która będzie oznaczała wybrany przez nich w poprzednim ćwiczeniu sukces. Zapytaj uczniów, jakie czynniki pomagały im osiągnąć sukces (mogą się tu pojawić takie parametry jak czas, środki finansowe, zdrowie, wsparcie otoczenia, wiedza, doświadczenie, samopoczucie, środowisko...).

Poleć, aby każda osoba wybrała kilka takich osobistych czynników i zwizualizowała je w formie strzałek, które wspierają linię sukcesu od dołu (unoszą ją do góry, dają podparcie). W kolejnym kroku poproś uczniów o określenie, jakie czynniki są przeszkodą w osiągnięciu sukcesu, blokują go. Niech przedstawią je w formie strzałek/wektorów które przyciskają linię sukcesu z góry do dołu. Zwróć uwagę, że strzałki mogą różnić się od siebie wielkością, kształtem, kolorem – niech wybór ich formy będzie umotywowany znaczeniem. Na zakończenie poproś, by każdy z uczestników nadał tytuł swojemu wykresowi.

B) Zaproś uczniów do podzielenia się refleksjami z wykonanego zadania. Jeśli chcą, to mogą zaprezentować swoje wykresy lub tylko opowiedzieć o swoich przemyśleniach. Sprawdźcie, czy pojawiały się podobne czynniki – jakie, dlaczego?

CEL: *Zadanie pozwala każdemu uczniowi rozebrać doświadczenie sukcesu na czynniki pierwsze: graficzne oznaczenie składowych sukcesu pozwala uchwycić, co pomagało i wspierało w jego osiągnięciu, a co stanowiło przeszkodę.*

Sukces plus praca (15 minut)

A) Rozłóż arkusz papieru, możliwie duży, i poproś, by klasa podzieliła się teraz skojarzeniami, które pojawiają się, gdy do pojęcia SUKCESU (rozumianego indywidualnie, w odniesieniu do wszystkiego, co każdy zrobił w początkowej fazie warsztatu) dołączymy pojęcie PRACY.

B) Podziel uczestników na mniejsze grupy (najlepiej pięcioosobowe). Każdy zespół ma do dyspozycji: wspólnie wykonany arkusz ze skojarzeniami wyznaczającymi pole napięć sukces-praca, pięć samodzielnie wykonanych wykresów z czynnikami wspierającymi i blokującymi sukces oraz doświadczenie wspólnej rozgrzewki. Podkreśl, żeby zespoły potraktowały ten materiał jako grupowo wypracowany zasób wiedzy i działań badających pojęcie sukcesu, do którego mogą się teraz odwołać i który stanowi potencjał do dalszej pracy. Poproś zespoły, by w tej bazie poszukały odpowiedzi na pytanie: czy i czym różni się sukces osobisty od sukcesu zawodowego?

CEL: *To zadanie stwarza przestrzeń do kolektywnego namysłu nad pojęciem sukcesu w ujęciu osobistym i zawodowym – uczniowie nie odnoszą się tu do z góry danych definicji sukcesu w obu tych polach, ale dokonują własnych rozpoznań w toku dyskusji w grupie rówieśniczej. Mogą skonfrontować swoje przekonania ze zdaniem innych osób i wzbogacić przez to swój punkt widzenia.*

Performatywna prezentacja wniosków (15 minut)

Poproś, by każda grupa wybrała wspólnie jedno ze skojarzeń z arkusza sukces-praca, takie, które wydaje się jej z jakiegoś względu ciekawym wyzwaniem do pogłębienia. Polec, by odnosząc się do niego przygotowała działanie performatywne wychodzące od pytania: jak zaprojektować sytuację pracy, by generowała osobiste i/lub zespołowe poczucie sukcesu? Zachęć, by w dalszym ciągu bazowali na doświadczeniach zdobytych w warsztacie (wykresów, słów, gestów osobistych akumulatorów sukcesu).

Sugestia: Możesz nadać tej sytuacji performatywną ramę, w której uczniowie wcielą się w ekspertów od sukcesu. Zarysuj ją np. w ten sposób: "ponieważ zaobserwowano, że – na skutek starych i nieskutecznych modeli pracy – skala doświadczania sukcesu w sytuacji pracy w społeczeństwach Zachodu drastycznie spada, poproszono grupę młodych naukowców (uczniów, nadziei przyszłości), by opracowała nowe modele działania łączące te dwa obszary ludzkiego doświadczenia: sukces i pracę."

Zaproponuj, by każda z grup przygotowała swoje wystąpienie eksperckie w innej formule np.: treningu, medytacji, instrukcji, gry zespołowej, songu). Zaprosz wszystkie zespoły do prezentacji na forum.

CEL: *Celem tego działania jest pogłębienie refleksja nad kategorią sukcesu. Rama performatywna, którą proponujemy pozwala na przyjrzenie się tej kategorii trochę z dystansu, krytycznie. Ćwiczenie zbiera wszystkie wcześniejsze doświadczenia proponowane w trakcie warsztatu.*

Dyskusja (15 minut)

Porozmawiaj z uczniami o zaprezentowanych rozwiązaniach. Jakie obrazy połączenia sukcesu i pracy dostrzegają? Dlaczego sukces jest tak ważną kategorią? Co dla nich osobiście znaczy sukces i jak wyznaczone czynniki mogą im pomóc na przyszłej ścieżce zawodowej? Czy sukces jest konieczny? Czy zawsze mamy na niego wpływ?

Dowiedz się, co dla uczniów było najważniejsze podczas tych zajęć i jakie refleksje w nich pozostają.

Zadanie dla uczniów po warsztacie (opcjonalnie)

Niech każdy z uczestników znajdzie jedną osobę, która według niego spełnia się w pracy i odnosi w niej osobisty sukces. Porozmawiajcie o tych osobach na kolejnym spotkaniu. Dlaczego zdaniem uczniów te osoby odniosły sukces w pracy? Czy wybrali osoby publiczne, z jakiego powodu (jeśli tak/nie)?

Wskazówki dla prowadzących

W trakcie dyskusji zwróć uwagę na różne rozumienie sukcesu. Zachęć uczniów do krytycznego spojrzenia na otaczającą codzienność i na presję dotyczącą sukcesu, którą kreują media i showbiznes.

**Konteksty/kontynuacje/bibliografia.
Do jakich materiałów warto zajrzeć
przed warsztatem. Co warto zobaczyć,
co przeczytać, czego posłuchać?**

książka: „Nowa psychologia sukcesu”. Carol Dweck, Wydawnictwo Muza, Warszawa 2017.

5. Rób to co kochasz... Jakie są pułapki tego sloganu?

Rób to, co kochasz!

Krótki opis scenariusza

Podczas tego warsztatu uczniowie i uczennice podejmują wspólny namysł nad zagadnieniem pracy jako pasji. Punktem wyjścia podczas są mowy motywacyjne. Uczestnicy przyglądają się temu, w jaki sposób i przez kogo jesteśmy motywowani do pracy, a także co łączy marzenie o samorealizacji ze strachem przed porażką w rzeczywistości regulowanej przez prawa wolnego rynku.

Jaki jest podstawowy cel tego warsztatu?

Warsztat realizuje trzy podstawowe założenia. Po pierwsze pozwala na przyjrzenie się rozdźwiękom między pojmowaniem pracy jako formy samorealizacji a rozumieniem jej jako spełnianie społecznych oczekiwań związanych z wykonywanym zawodem i wymogiem produktywności. Po drugie daje okazję do przyjrzenia się napięciu, które pojawia się, gdy na drodze do realizacji marzeń związanych z pracą staje niepowodzenie, porażka – uznawane często za słabość i piętnowane. Uczniowie poszukają odpowiedzi na pytanie, czy porażka na pewno nie jest produktywna i przyjrzą się pod tym kątem sytuacjom kryzysowym. Po trzecie warsztat zachęca uczniów do krytycznego spojrzenia na to, w jaki sposób i do jakich celów nowoczesny język kapitalizmu operuje pojęciami związanymi ze spełnieniem, pasją i miłością do pracy.

Jakie metody i narzędzia wykorzystuje scenariusz?

Praca w grupach oparta o wspólną rozmowę i działanie.

Jaki przebiega warsztat?

Burza mózgów (10min)

Zacznij od krótkiej burzy mózgów wychodzącej od hasła „Rób to, co kochasz”. Skojarzenia uczniów wypisz na tablicy lub na dużym arkuszu papieru. Porozmawiaj z klasą, posługując się poniższymi pytaniami:

Jak w pierwszym odruchu odbierają to zdanie?

Z jakiego jest ono porządku?

Kto jest jego nadawcą? Kto może być jego adresatem?

Czy uczniowie czują się adresatem tego wezwania? Jakie wywołuje w nich emocje?

CEL: *Stworzenie mapy skojarzeń pozwala spojrzeć na omawiane hasło w sposób wieloperspektywiczny, traktując na równi wszystkie pojawiające się pomysły i ukazując je we wzajemnej relacji ze sobą.*

2. Mowa motywacyjna (30 min)

A) Zapowiedz uczniom, że podczas dzisiejszego warsztatu przyjrzą się przykładowi mowy motywacyjnej. Zanim jednak pokażesz im materiał, zapytaj ich, czy znają ten typ wystąpień? W razie potrzeby wprowadź ich krótko w temat.

B) Rozdaj uczniom kartki i przybory do pisania i poproś, by w trakcie oglądania mowy motywacyjnej wynotowali elementy składowe wystąpienia, które zwrócą ich uwagę w następujących obszarach:

charakterystyczne i zapadające w pamięć gesty,

charakterystyczne określenia używane przez mówcę,

sposoby angażowania (także na poziomie emocji) odbiorców i wchodzenia [w interakcję z publicznością.

C) Zaprezentuj uczniom materiał filmowy – wystąpienie Olgi Kizierowskiej pt. „Kryzys mój przyjaciel” wygłoszone na konferencji TEDx.

D) Po obejrzeniu filmu zaproś uczniów, by usiedli z Tobą w kole i porównali swoje wrażenia. Moderuj ich rozmowę:

Wymieńcie się tym, co każdy zapamiętał, co w wystąpieniu wydawało się najbardziej skuteczne, przemawiające do odbiorców, a co budziło opór.

Wskażcie zapamiętane gesty, słowa, inne chwytły stosowane przez mówczynię. Zapowiedz, że będzie to bank gestów, słów i chwytów retorycznych, z których będziecie czerpać w dalszej części warsztatów.

Zastanówcie się w jaki sposób zbudowane było zaprezentowane wystąpienie, jak forma wystąpienia współgrała z treścią, które ze środków użytych przez mówczynię uważacie za odpowiednie, a które za dyskusyjne. Zastanówcie się nad napięciem łączącym opowieść o sukcesie, pasji i porażce w drodze do samorealizacji. Czy opowieść ta rzuca dla Was nowe światło na doświadczenie kryzysu? W jakim świetle w tym wystąpieniu pokazany jest kryzys? Porozmawiajcie o głównej tezie oglądanego wystąpienia i o sposobie, w jaki mówczyni przeprowadziła myśl.

CEL: *Uczniowie analizują mowę motywacyjną, nie tylko skupiając się na przekazywanym tekście, ale też na sposobie jego wygłoszenia. Zastanawiają się, jak wpływają na przekaz retoryczne i performatywne aspekty tego typu wystąpień.*

Własna mowa motywacyjna (30min)

A) Poproś uczniów i uczennice, by dobrali się w kilkuosobowe grupy (np. po pięć osób), niech zrobią to sami bez wskazywanych odgórnie kryteriów.

Zapowiedz, że zadaniem każdego zespołu jest przygotowanie mowy motywacyjnej spełniającej dwa warunki:

wykorzystanie wybranych elementów z banku gestów, słów i chwytów wyodrębnionych w trakcie oglądania i analizowania pokazanej wcześniej mowy motywacyjnej;

wyjście od hasła, którym rozpoczynał się warsztat, a więc „Rób to, co kochasz”.

Zaznacz, że każda z grup przygotowuje też swoją tezę i argumenty dotyczące warunków, możliwości, pułapek związanych z tym określeniem. Ważne, by starać się znaleźć wyrazistą, zaskakującą tezę – w ramach wskazówki zwróć uwagę uczniów na to, jak zbudowana była pokazywana wcześniej mowa, łącząca doświadczenie kryzysu jako warunek na drodze do osiągnięcia spełnienia. Wskaż na wyjściowy kontrast i pozorną nieprzystawalność kryzysu, porażki i spełnienia.

Podkreśl, że ważne jest, by uczniowie przygotowali mowę również pod kątem formy: podział tekstu między członków grupy, gesty, język ciała i wykorzystanie przestrzeni, w której zaprezentują swoje wystąpienie. Niech uczniowie zadecydują, jak wobec swojego działania umieszczą innych słuchaczy, czy będą oni stać, czy siedzieć, usytuują ich frontalnie czy w kole, w którym miejscu w przestrzeni. Ważne, by w ramach grupy nastąpił podział pracy, tak by każdy miał poczucie, że tworzy aktywnie sytuację wystąpienia.

B) Zaproś do wygłoszenia i wysłuchania mów

CEL: *Uczniowie tworzą swoje mowy z wykorzystaniem własnych obserwacji i refleksji dotyczących tego typu wystąpień – mają więc okazję wypróbować je w praktycznym działaniu. W pracy nad nimi muszą też uwzględnić szereg czynników nie związanych bezpośrednio z treścią mowy, a które mogą mieć wpływ na to, jak zostanie ona odebrana. Pozwala to zwrócić uwagę na znaczenie pozamerytorycznych aspektów wystąpień.*

Rozmowa ze słuchaczami każdej z mów (15min)

Zapytaj klasę, które mowy działały i dlaczego? Co wzmacnia przekaz w mowie motywacyjnej, a co go osłabia. Przyjrzyj się z uczniami różnym rozwinięciom tej

samej myśli. Czy mowa motywacyjna może manipulować słuchaczami? Kiedy hasło „Rób to, co kochasz” może zostać wykorzystane przeciwko nam, a kiedy może pomóc rozwinąć nasze pasje?

CEL: Podsumowanie zbiera i zamyka tematy podjęte w trakcie zajęć – analiza mów uczniowskich pozwala odnieść wypracowane wcześniej wnioski do samodzielnych działań uczniów, zobaczyć, jak wskazane aspekty mów motywacyjnych zafunkcjonowały w prezentacjach grup.

Podsumowanie (5min)

Po prezentacji mów i dyskusji na ich temat podsumujcie kolejne zajęcia. Poproś każdą osobę o podzielenie się jedną myślą (jednym zdaniem), z którym zostaje po tym warsztacie.

Wskazówki dla prowadzących

Konteksty/kontynuacje/bibliografia. Do jakich materiałów warto zajrzeć przed warsztatem. Co warto zobaczyć, co przeczytać, czego posłuchać?

wystąpienie na konferencji TEDx: Olga Kozierowska, „Kryzys mój przyjaciel”;

<https://www.youtube.com/watch?v=bas5Qhzt6sY>

artykuł: Miya Tokumitsu „Rób to, co kochasz. Kochaj to, co robisz”, Krytyka Polityczna.

<http://krytykapolityczna.pl/kraj/rob-to-co-kochasz-kochaj-to-co-robisz/>

Jak widzę siebie ?

6. Jak widzi mnie otoczenie ?

Mapa zasobów

Krótki opis scenariusza

Podczas warsztatu uczniowie i uczennice pogłębiają rozpoznanie swoich zasobów, które mogą wykorzystać w życiu zawodowym. Tym razem jednak w ich rozpoznawaniu odwołują się do tego, jak ich mocne strony postrzega otoczenie. Każdy uczeń wchodzi w rolę eksperta i doradcy, który – dostrzega potencjały swoich kolegów i koleżanek. W drugiej części zajęć uczestnicy zastanawiają się nad tym, jak osiągać swoje zawodowe cele: wizualizują możliwe drogi do podjęcia w przyszłości wybranej pracy.

Jaki jest podstawowy cel tego warsztatu?

Warsztat daje okazję do tego, by uczniowie dowiedzieli się, jaki potencjał dostrzega w nich otoczenie i zastanowili się nad wykorzystaniem go w kontekście przyszłej pracy. Jest to uzupełnieniem dla ich własnych rozpoznań związanych

z określaniem swoich silnych stron i możliwości ich zastosowania. Sytuacje, w których uczniowie stają się nawzajem dla siebie doradcami, pozwala każdemu na odkrycie nieoczywistych kierunków własnego rozwoju.

Jakie metody i narzędzia wykorzystuje scenariusz?

Praca indywidualna, praca w grupie, działania plastyczne, rozmowa, mapa potencjałów.

Jaki przebiega warsztat?

Rozgrzewka – jak widzi nas grupa? (15min)

A) Warsztat rozpocznij od rozgrzewki. Na początku poproś uczniów, aby chodzili po sali w dowolnych kierunkach i tempie, tak by mogli się wyciszyć i skupić. Po chwili poproś, by zaczęli zauważać siebie nawzajem, następnie, by witali napotkane osoby z różnymi emocjami (radość, smutek, złość, żal – zachęć, by spróbowali wielu możliwości).

B) Poleć, by uczniowie nadal spacerowali po sali, tym razem jednak ich zadaniem jest przeprowadzić z każdą napotkaną osobą krótki dialog wg podanego przez Ciebie schematu:

MYŚLĘ, ŻE W PRZYSZŁOŚCI BYŁBYŚ DOBRYM (tu rodzaj zajęcia/zawód)

O! DZIĘKI ! A CZEMU?

PONIEWAŻ WIDZĘ, SŁYSZĘ, DOCENIAM U CIEBIE....(Pierwsza osoba motywuje swój pogląd).

Poproś, by każdy uczeń przeprowadził kilka (minimum trzy) tego typu wymiany z różnymi osobami.

C) Na zakończenie tego etapu poproś wszystkich, by zapisali sobie wszystkie propozycje, które usłyszeli na swój temat od kolegów i koleżanek.

CEL: *Dzięki serii wymian z innymi osobami uczniowie mają okazję poznać, jak ich zasoby postrzega otoczenie klasowe. To okazja do spojrzenia na siebie oczami innych osób, co daje szansę na zastanowienie się nad różnorodnymi kierunkami wykorzystania własnego potencjału oraz dostrzeżenie swoich kompetencji w nowych obszarach.*

Jak widzi nas otoczenie pozaszkolne? (15min)

A) Poleć, by uczniowie dobrali się w pary. Poproś, by pomyśleli o tym, co na temat poruszony w rozgrzewce słyszą o sobie poza szkołą – od rodziny, znajomych, podczas zajęć dodatkowych, na podwórku itp. Niech do swojego partnera/partnerki z duetu wypowiedzą zdanie zaczynające się od słów: „Słyszę o sobie, że byłbym/byłabym dobrym/dobłą...”.

B) Następnie każda osoba przybiera pozycję, która zmienia jej ciało w pomnik – ma on przedstawiać wizję człowieka, którym możemy się stać w przyszłości, zdaniem naszego pozaszkolnego otoczenia. Druga osoba w parze może stać się częścią tej rzeźby. Następnie poproś uczniów o zaprezentowanie pomników na forum – najlepiej po kolei w kręgu: każda osoba prezentuje swój pomnik, wcześniej nadając mu tytuł. Postarajcie się zrobić to zadanie w skupieniu i bez komentarzy.

CEL: *Uruchomienie w ciele wyobrażenia osoby, którą potencjalnie widzi w danym uczestniku otoczenie, jest okazją do tego, żeby sprawdzić, jak uczeń czuje się z takim wizerunkiem, czy jest to coś, co mu odpowiada, czy to raczej niewygodna wizja. Stanowi więc rodzaj „przymiarki”, co daje możliwość określenia swojego własnego stosunku do sugestii pojawiających się z zewnątrz.*

Moje zasoby (10min)

Rozdaj każdemu po białej kartce (najlepiej w formacie A4. Poproś, by wszyscy wypisali jak najwięcej swoich różnych zasobów (umiejętności, mocne strony, rzeczy, które umiem i lubię robić, kontakty, pasje) – niech postarają się, aby było ich co najmniej dwadzieścia. Uwaga – to zadanie często jest trudne zarówno dla młodzieży jak i dorosłych, dlatego w pewnym momencie pozwól uczniom na podpowiadanie sobie nawzajem – często inni widzą u nas rzeczy, których sami nie jesteśmy w stanie dostrzec. Przypomnij uczniom i uczennicom, że już raz w trakcie trwania tego cyklu warsztatów robili mapę swoich potencjałów – podczas warsztatu pt.: „Ja w działaniu” (rzeczy, które lubię robić – które umiem- z których może płynąć korzyść dla otoczenia). Teraz jest moment, żeby rozszerzyć tę mapę o dodatkowe kategorie: pasje, mocne strony, umiejętności, kontakty.

CEL: *Uczniowie budują w tym ćwiczeniu szeroką mapę swoich zasobów, które mogą zostać wykorzystane na polu zawodowym – składają się na nią zarówno własne rozpoznania, jak i sugestie pozyskane od otoczenia.*

Doradca (15min)

Podziel klasę na cztero-pięcioosobowe grupy i poleć, by każdy zespół stworzył koło. Niech każdy uczeń poda swoją mapę zasobów osobie siedzącej po jego lewej stronie. Jej zadanie polega na wcieleniu się w doradcę zawodowego. Doradca może połączyć zasoby, które widzi na otrzymanej mapie i zasugerować, co może z tego wyniknąć (np.: lubię sport+ umiejętność swobodnego wypowiedzenia się = komentator sportowy). Połączenia mogą być zaskakujące, nieoczywiste, wielokrotne – im więcej połączeń i wypisanych możliwości tym lepiej. Warto w tym działaniu pilnować czasu – by każda osoba na analizę mapy zasobów kolegi lub koleżanki miała tyle samo czasu (dwie lub trzy minuty). Daj sygnał, aby kartka powędrowała do kolejnej osoby. Po zatoczeniu koła mapa wróci do właściciela z wypisanymi nowymi zasobami/możliwościami zawodowymi. Poproś, by właściciel kartki zapoznał się z rekomendacjami i zaznaczył najciekawsze dla niego propozycje.

CEL: *W tym zadaniu każdy uczeń ma okazję otrzymać od grupy sugestie związane z własnym rozwojem zawodowym. Pozwala to skonfrontować swoje własne rozpoznania i chęci z perspektywą innych – dla jednych może to stanowić utwierdzenie w słuszności wyboru, dla innych zachętę do poszukiwań w innym obszarze. Znajdywanie rozwiązań dla rówieśników sprawia też, że uczniowie zaczynają dostrzegać także nieoczywiste na pierwszy rzut oka możliwości i potencjał wykorzystania zasobów.*

Droga do realizacji potencjału (18min)

A) Poproś uczniów, by każdy znalazł sobie kawałek przestrzeni w sali. Poinformuj, że zadanie polega na tym, by za pomocą taśmy malarskiej wykleić symboliczną drogę z od obecnego momentu w życiu do realizacji zaznaczonego wcześniej celu zawodowego. Droga może przyjąć bardzo różną formę – zachęć, aby jej kształt oddawał to, jak uczniowie widzą poszczególne jej etapy: może być prosta, kręta, krótka, szeroka... Niech uczniowie i uczennice określą, jak w ich poczuciu ta droga do przyszłości wygląda z dzisiejszej perspektywy.

B) Poproś o pracę w cztero- lub pięcioosobowy zespołach – mogą to być te same grupy, w których dotychczas pracowali uczniowie (jeśli masz mniej czasu, poproś o dobranie się w pary). Każdy autor opowiada pozostałym, jaka będzie jego droga. Słuchacze dzielą się podpowiedziami, swoją perspektywą, co w tej podróży może wesprzeć autora lub autorkę na poszczególnych etapach, na co warto zwrócić uwagę, co już twórca drogi ma (jakie zasoby).

CEL: *W tym zadaniu uczniowie przekładają odległe cele na konkretne kroki i etapy – co przybliża ich do projektowania własnej ścieżki rozwoju zawodowego. Zwrócenie uwagi na formę i kształt poszczególnych elementów drogi pozwala na zwizualizowanie różnego rodzaju emocji, napięć związanych z realizacją swoich dążeń zawodowych, określenie swojego stosunku do pojawiających się na nich wyzwań.*

6. Podsumowanie (13min)

Po zakończonych opowieściach w podgrupach usiądź z uczniami w kręgu i przez chwilę porozmawiajcie o wrażeniach, podsumujcie spotkanie. Co było łatwego, a co trudnego w proponowanych zadaniach? Z jakimi refleksjami zostają uczniowie i uczennice?

CEL: *Na zakończenie zajęć uczniowie mają możliwość, żeby zaobserwować, co zmieniło w postrzeganiu swojego rozwoju zawodowego po spojrzeniu na niego cudzymi oczami, a także przyrzeć się z dystansu swojemu udziałowi w zajęciach.*

Wskazówki dla prowadzących

Na ile to możliwe staraj się pilnować czasu, gdy uczniowie dzielą się swoimi refleksjami w podgrupach (np. przedstawiają swoje drogi) – zadbaj, by każda osoba w grupie miała tyle samo czasu na wypowiedź.

7.

Reguły... Co znaczy
praca na własnych
zasadach?

Praca na własnych zasadach

Krótki opis scenariusza

Podczas tego warsztatu uczniowie i uczennice staną przed wyzwaniem zaprojektowania firmy lub organizacji – jej sposobu działania i zasad, jakie w niej panują. Uczniowie wychodzą od indywidualnej refleksji o własnym stylu pracy, a potem łączą się w zespoły, których zadaniem jest zorganizowanie swoich działań jako firmy. Wnioski i decyzje przedstawią w prezentacji pt.: „Jeden dzień z życia mojej firmy”. Działania posłużą do refleksji i próby odpowiedzieli na pytanie: co to znaczy praca na własnych zasadach.

Jaki jest podstawowy cel tego warsztatu?

Podstawowym celem warsztatu jest przyjrzenie się zasadom, które są dla uczestników ważne w podejmowaniu pracy w zespole. Warsztat został zaprojektowany

tak, by odpowiedzi na pytanie „czym jest praca na własnych zasadach?” poszukać w zadaniu opartym na realnej pracy w grupie, której członkowie mogą mieć różne potrzeby i styl pracy. Pozwala to na zwrócenie uwagi uczniów na różnorodność preferowanych przez ludzi „własnych zasad” i wpływ rozmowy o zasadach współpracy w zespole na jej późniejszą jakość.

Jakie metody i narzędzia wykorzystuje scenariusz?

Praca w grupie, działania performatywne, wspólna rozmowa i działania.

Jaki przebiega warsztat?

Rozgrzewka (15min)

A) Rozpocznij od spotkania w kole – wszyscy stoją i każdy dość energicznym ruchem rozmasowuje swoje nogi, ręce, ramiona, robi szybki masaż głowy i szyi. Następnie zaproponuj kilka ćwiczeń polegających na swobodnym przemieszczaniu się uczestników zajęć po sali: chodzenie w skupieniu, obserwowanie własnych stóp i próba zauważenia, jaki ślad zostawiają, jaką drogę wydeptują, mijanie innych ludzi bez potrącenia ich z zachowaniem w miarę możliwości równych odstępów między sobą.

B) Poproś, by w kolejnej części na Twój znak (np. klaśnięcie) uczniowie i uczennice stawali w grupach lub w kolejności wg następujących instrukcji: znajdź osoby o takim samym kolorze oczu, twojego wzrostu, itp. ustawcie się od najwyższego/ej do najniższego/ej. Zaznacz, by uczniowie działali w skupieniu, bez rozmów. Poleć, by po każdym ustawieniu uczestnicy wracali do swobodnego chodzenia po przestrzeni.

C) Poproś, by uczniowie stanęli w miejscach, które odpowiadają ich preferencjom związanym z pracą (wskaż, która przestrzeń odpowiada poszczególnym hasłom):

lubię pracować przy komputerze,
lubię pracować z ludźmi,
lubię pracować sam/sama,
nie wiem, żadna z tych kategorii.

CEL: Rozgrzewka ma charakter integracyjny – skupia się przede wszystkim na działaniach wykonywanych w całej grupie, wprowadza też temat poszukiwania osób, z którymi łączą nas wspólne cechy.

Projektowanie firmy lub organizacji (60min)

A) Poproś uczniów i uczennice, by dobrali się w kilkusobowe zespoły (np. po pięć osób), niech zrobią to sami bez wskazanych odgórnie kryteriów. Zapowiedz, że zadaniem każdego zespołu jest założenie własnej firmy/organizacji, wykorzystującej potencjał osób, które ją tworzą. Jaka to będzie firma, czym będzie się zajmować? Daj uczestnikom i uczestniczkom warsztatu kilka minut na dyskusję w grupach.

Następnie w kilkuminutowych odstępach podawaj grupom kolejne pytania-instrukcje:

Jakie byłoby motto waszej firmy?

Zbudujcie przestrzeń, w której dobrze byście się czuli: do wykorzystania materiały z sali.

Jakie reguły powinny obowiązywać, jak wyglądałby Wasz kodeks honorowy? Ustalcie konkretne zasady współpracy. Porozmawiajcie o tym, co każdemu z Was jest potrzebne, żeby dobrze funkcjonować w otoczeniu? Wypracujcie minimum pięć zasad.

Czy obserwujecie w Waszej rozmowie, że zaczyna wyłaniać się między Wami jakieś niepisane prawo? Istnieją jakieś mechanizmy w grupie, którym się poddajecie? Odpowiadają Wam one czy przeszkadzają? Jak możecie na nie zareagować,

tworząc wspólnie zasady?

Zróbcie za pomocą telefonu zdjęcie waszego zespołu, które będzie jego wizytówką: pokaże charakter Waszych relacji i filozofii pracy.

Sugestia: Na tym etapie możesz też zaproponować rodzaj wspólnej sesji fotograficznej – zachęć uczniów do przyjrzenia się, na jaki rodzaj przekazu o sobie decydują się inne zespoły. Jaka jest funkcja/zadanie poszczególnych osób w zespole?

B) Poproś każdy zespół, by przygotował – w dowolnej formie – prezentację jednego dnia z życia stworzonej firmy. Na przygotowanie tego działania daj uczniom od 10-12 minut, po tym czasie zróbcie prezentację pracy.

CEL: *Celem ćwiczenia jest danie uczniom doświadczenia, w którym mogą określić, jakie zasady są dla nich ważne w odniesieniu do pracy. Konieczność negocjacji tych zasad z grupą pokazuje różnorodność preferowanych przez ludzi „własnych zasad” i pozwala sprawdzić się w sytuacji tworzenia reguł współpracy, określić swój stosunek do budowania zasad.*

Podsumowanie (15min)

Po obejrzeniu wszystkich działań porozmawiajcie na forum co, to znaczy praca na własnych zasadach? Czy łatwo wypracować zasady, które łączą interesy i potrzeby różnych osób? Jakie zasady ułatwiają pracę? Jakie ją utrudniają? Kiedy warto łamać zasady? Co zrobić, gdy nasze zasady są łamane?

Wskazówki dla prowadzących

W tym warsztacie uczniowie i uczennice większość czasu pracują w podgrupach – staraj się być w kontakcie z każdą z grup, upewnij się, że mają wystarczająco dużo czasu na każde z przygotowanych zadań. Przed zajęciami przygotuj różnego rodzaju kodeksy (np. kodeks pracy), zbiory zasad – możesz je w pewnym

momencie przekazać uczniom jako inspirację (ważne, by nie było to na samym początku).

Zadbaj, by ten warsztat odbył się w możliwie największej przestrzeni np. aula, sala gimnastyczna, przestrzeń klasy może być niewystarczająca – trudno w niej od duże odległości pomiędzy grupami, a to w tym działaniu jest ważne.

Konteksty/kontynuacje/bibliografia. Do jakich materiałów warto zajrzeć przed warsztatem. Co warto zobaczyć, co przeczytać, czego posłuchać?

publikacja : „Kodeks pracy”;

<http://www.regiopraca.pl/portal/prawo/ustawy/kodeks-pracy-2018-tekst-jednolity-kwiecien-2018>

książka: „Pracować inaczej” Frederic Laloux, Wydawnictwo Studio Emka, Warszawa 2015.

8.)

Moje wnioski i co dalej?

Moje wnioski – i co dalej?

Krótki opis scenariusza

Warsztat zamyka i podsumowuje cały cykl zajęć dotyczących pracy i jako jedyny w zestawie nie stanowi samodzielnej części. Pozwala on namierzyć, jakie tematy mogą stanowić dla uczniów interesujące rozwinięcie programu. Młodzież projektuje własne warsztaty, które mogłyby być uzupełnieniem cyklu. Druga część zajęć ma charakter pożegnania, stwarza okazję do performatywnego podsumowania i podzielenia się wrażeniami.

Jaki jest podstawowy cel tego warsztatu?

Podczas projektowania warsztatów uczniowie mają szansę rozwinąć wątki, które szczególnie ich zainteresowały, lub zaproponować własne działania wokół tematów, których ich zdaniem zabrakło. Pozwala to uczestnikom nazwać i podsumowania swoje wrażenia, określić korzyści i braki. Grupowa rozmowa pozwa-

la prowadzącemu dowiedzieć się, co uczestnicy wynoszą z cyklu spotkań, a im samym daje okazje do wyznaczenia sobie tematu do samodzielnego rozwinięcia. Ostatnim celem jest stworzenie przestrzeni do zamknięcia udziału w procesie: świętowanie i domknięcie doświadczenia poprzez performatywne działanie podsumowujące.

Jakie metody i narzędzia wykorzystuje scenariusz?

Praca w grupach, burza mózgów, prezentacja, praca w parach (z ciałem, głosem), dyskusja, prezentacja zdjęć dokumentujących cały proces warsztatowy.

Jaki przebiega warsztat?

Rozpoczęcie (5 minut)

Przywitaj uczestników i przedstaw temat warsztatu. Powiedz, że chcesz oddać dziś poprowadzenie rozgrzewki w ich ręce – niech kilka chętnych osób poprowadzi działania dla całej klasy.

CEL: *Oddanie rozgrzewki uczestnikom przygotowuje ich do wejścia w rolę prowadzących działań, która będzie im potrzebna na kolejnym etapie.*

Praca nad własnym warsztatem (40 minut)

A) Poproś uczestników, by utworzyli pięcioosobowe ekipy. Zapowiedz zespołom, że ich zadaniem jest stworzenie koncepcji własnego warsztatu o pracy, który uzupełniłby zaproponowany cykl. To może być coś, czego im zabrakło podczas spotkań lub propozycja rozwinięcia jednego z poruszanych wcześniej zagadnień.

Aby ułatwić pracę, wręcz grupom przygotowane formularze (w dużym formacie, w formie plakatu) Formularze zawierają hasła:

TYTUŁ WARSZTATU

JAKIE PYTANIA STAWIA

CO SIĘ DZIEJE W TRAKCIE ZAJĘĆ

Zapowiedz, że każdy zespół dostanie 120 sekund na zaprezentowanie swojej koncepcji – forma tej prezentacji zależy od zespołu.

B) Zaproś zespoły do podzielenia się swoimi pomysłami w przygotowanej przez nich formule.

CEL: *Praca nad własnym warsztatem jest okazją do dyskusji o tym, co ważnego zadziało się w trakcie cyklu, pozwala określić, czego w nim zabrakło. Forma zadania stawia uczniów w roli tych osób, które mogą podjąć samodzielne działania, które będą odpowiedzią na potrzeby, które zauważają.*

Korytarze wzajemności (20 minut)

Poproś uczestników i uczestniczki o ustawienie się naprzeciw siebie tak, by powstały dwa rzędy (warto przygotować wyklejone taśmą malarską krzyżyki oznaczające miejsca do stania, co pomoże, gdy w trakcie zadania uczestnicy będą się przemieszczać). Zapowiedz, że ta część opiera się na wymianach w parze, po każdym zadaniu osoby z jednego rzędu będą proszone o przesunięcie się o jedno miejsce w prawo (a sobą stojąca na końcu rzędu zajmie miejsce na jego początku) – ten ruch pozwoli w każdym zadaniu działać z inną osobą.

Następnie podawaj kolejne zadania lub tematy do rozmów w parach, po każdym z nich poleć zmianę miejsc o jedno w prawo.

Tematy/zadania:

krótka rozmowa: „Pierwszą moją wypłatę wydam na...”

krótka rozmowa: „Nigdy nie chciał(a)bym, żeby moja praca...”

krótka rozmowa: „Myślę, że zawodowo mógłbyś...”,

krótka rozmowa „Gdybym miał napisać książkę o pracy to zatytułowałbym ją...”,

powiedz partnerowi trzy słowa, które Twoim zdaniem oddają jego/jej potencjał przydatny w kontekście myślenia o pracy,

razem zbudujecie pozę, figurę, w której obie osoby poczują moc sprawczą.

Ważne aby podczas te gadania zadbać o jego dynamikę i jasność zasad oraz kolejnych kroków (trzeba je prowadzić w formie gry). Po każdej rundzie ogłaszaj zatrzymanie działania/rozmów i wyraźnie zaznaczaj moment zmiany partnerów, tylko wtedy unikniesz chaosu i utraty energii.

CEL: *Seria działań w parach służy podsumowaniu wątków, które pojawiły się w trakcie całego cyklu.*

5. Prezentacja zdjęć warsztatów (10 minut)

Zaproś uczestników do wspólnego oglądania zdjęć. Stwórz przestrzeń do dzielenia się wrażeniami, komentowania, wspominaniem, swobodnych reakcji

6. Pytanie, z którym wychodzisz (5min)

Poproś, by każda osoba zapisała jedno pytanie, z którym wychodzi po cyklu zajęć.

7. Runda końcowa (15 minut)

Zapytaj uczestników: „Co wynosisz z zajęć, z czym kończysz udział w cyklu?”. Jeżeli ktoś ma ochotę, może też podzielić się zapisanym pytaniem. Daj każdemu uczestnikowi przestrzeń do krótkiej wypowiedzi podsumowującej.

CEL: *Ostatnie trzy punkty zawierają działania, które*

pozwalają uczniom podsumować i zamknąć swój udział w cyklu zajęciowym. Najpierw uczestnicy przyglądają się temu, co wydarzyło się w tym procesie, a potem mają czas na nazwanie obszaru do dalszej refleksji w tym temacie. Całość kończy rozmowa zamykająca etap wspólnej pracy.

Wskazówki dla prowadzących

Ważne, by w trakcie tego warsztatu zagwarantować odpowiednią ilość czasu na projektowanie własnych warsztatów oraz na końcową rundę. Trzeba zadbać o przygotowanie prezentacji zdjęć z warsztatów (jeśli takie robiliście w trakcie) – pomagają one wrócić pamięcią do przebiegu warsztatów i realizowanych tematów.

Część nazwana „Korytarze wzajemności” wyjdzie tym lepiej, im bardziej poprowadzi się ją w formie gry, która ma swoją jasną strukturę.

Opcjonalnie można zachęcić uczniów, by zaprojektowane przez siebie warsztaty przeprowadzili dla innych grup/klas w szkole.

